

Sinds het eind van de jaren tachtig doet Peter van den Akker (Purmerend, 1958) mee aan de wintervogeltellingen in de Engbertsdijksvenen, iets ten noorden van Almelo. 'Voor al de slaapplekken van de Blauwe Kiekendieven en ook de overwinterende Klapeksters geven dit gebied voor mij iets speciaals.'

Op zoek naar de laatste Blauwe Kiekendieven

De oostelijke hemel kleurt al mooi rood als we de Engbertsdijksvenen inlopen. Peter van den Akker is eigenlijk net iets later dan hij had gepland en zet er dan ook stevig de pas in. Genieten van het ochtendrood boven de bevroren venen komt later wel. 'We willen altijd een uur voor zonsopkomst op de telposten staan, voor de broodnodige standaardisatie van de tellingen. Als we bij een schuilhutje aan de rand van een grote open vlakte komen, staat een van zijn telmaten, Siegfried Ekkel al op zijn post. 'Nee, jullie hebben nog niets gemist.'

Als we nog een heel klein stukje verder over een dijkje het gebied in lopen zien we ze al: de eerste drie Blauwe Kieken die uit een vlakte van Pijpestrootjes omhoog komen. 'Twee "ringtails" en één mannetje', ziet Van den Akker door zijn kijker. 'Op deze afstand kun je van die ringtails nooit zeggen of het vrouwtjes zijn of misschien eerste-winter mannetjes. Vandaar dat we die gewoon als "ringtail" noteren.'

De vogels laten hun poten in de lucht even lekker hangen, schijten soms, schudden hun veren in de vlucht en vertrekken dan in een min of meer rechte streep, ieder hun eigen kant op. 'Een paar kilometer die kant op ligt Duitsland. Je mag ervan uitgaan dat een flink deel van de vogels die hier slapen overdag foerageren in de landbouwgebieden in Duitsland. Hier in het veen is op dit moment sowieso niet veel te halen.'

De 'Telgroep EDV' bestaat al sinds 1978 en is opgericht door Johan Bekhuis, één van de pioniers van Sovon. Rond het begin van de jaren negentig kwam de focus voor een belangrijk deel op de Kiekendieven te liggen. 'Je moet voor deze vogels echt op de goede plek staan, anders mis je ze. We verdelen ons altijd over drie plekken in het gebied met goed uitzicht op de slaapplekken, liefst twee man op iedere plek. In het zuidelijk deel staan twee collega's en hier, iets verderop in het centrale deel staan er nog twee. In de toptijd, zo rond de eeuwwisseling hadden we hier soms veertig Blauwe Kieken op de slaapplekken, maar we zien sinds zeven winters dat het flink minder wordt.'

De teruggang van de Blauwe Kiekendieven als broedvogel wordt beaamd door Raymond Klaassen van de werkgroep Grauwe Kiekendief die deze ochtend mee komt tellen. 'Het beeld is al een paar jaar duidelijk: op de Waddeneilanden, toch de voormalige bolwerken van deze vogels, zijn nauwelijks nog Blauwe Kieken over. Het enig lichtpuntje is dat ze nu wat meer opduiken rond de "vogelakkers" die in Oost-Groningen zijn ingericht voor onder andere de Grauwe Kiekendief. De redding zal van dat soort maatregelen moeten komen, anders zou het zomaar kunnen dat de Blauwe Kiekendief als Nederlandse broedvogel uitsterft.' Het veld waar de Kiekendieven slapen wordt omgeven door een ringdijk die het water op peil moet houden. 'Staatsbosbeheer heeft dit gebied sinds de jaren tachtig behoorlijk onder handen genomen, met name door het te vernatten. In het begin was het gebied heel open, dus een ideale slaapplek voor steltlopers als Wulp en grutto. We hadden in die jaren zo rond maart soms wel duizend Grutto's, die voor het afvliegen baltsend boven de plas-sen hingen.'

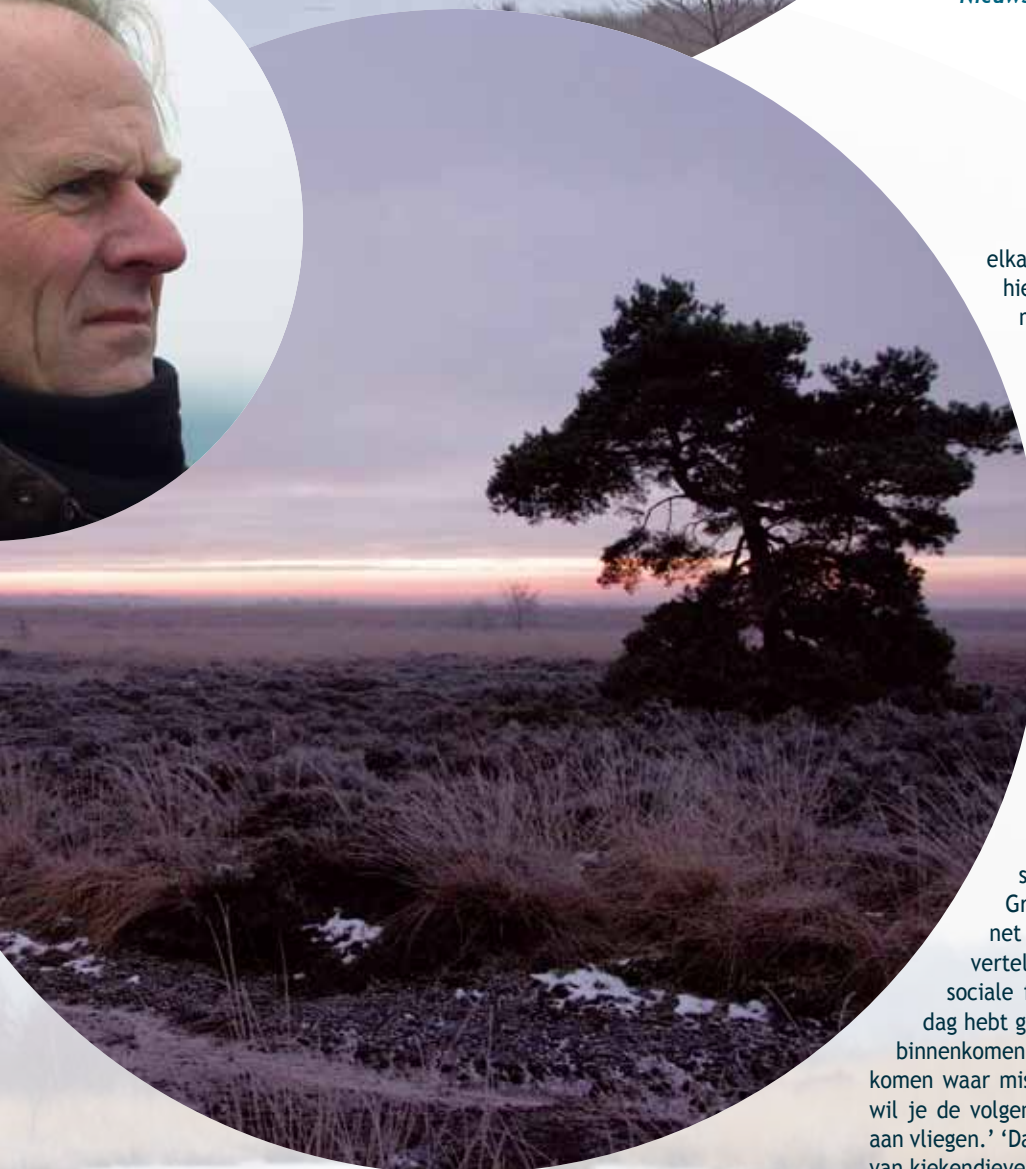
'Sinds die tijd heeft de stikstofrijke regen zijn werk gedaan', constateert Van den Akker. 'Kijk maar om je heen. De dammetjes liggen er nu zo'n dertig jaar en die zijn behoorlijk volgegroeid met braamstruweel. De mogelijkheden voor de terreinbeheerder om daar stevig in te grijpen zijn beperkt. Maar dit veld waar de Kiekendieven slapen wordt in ieder geval nog flink nat gehouden met deze stevige ringdijk. Daar blijft het dus wel in orde voor de Kiekendieven.'

De wintervogeltellingen van de telgroep beginnen normaal gesproken zo rond half september en lopen dan om de zaterdag door tot half april. 'Dan gaat het naadloos over in de broedvogelmonitoring', vertelt Van den Akker. 'Dan is er ook veel meer te beleven in dit gebied hoor. Nu is er behalve rust niet heel veel te halen in dit gebied. In het voorjaar en 's zomers zitten hier natuurlijk heel veel insecten die broedvogels aantrekken.'

DE KLEI

Wetenschapjournalist Rob Buiten maakt voor diverse media reportages over vogels en vogelaars. In de rubriek 'In de Klei' doet hij voor Sovon-Nieuws verslag van zijn ontmoetingen in het veld. De foto's zijn ook van Rob Buiten.

De slaappleatstellingen zijn ook wel eens rijker geweest, vertelt Van den Akker. 'Toen we hier nog grote slaappleatsen hadden van Wulpen moest je ook echt ruim een uur voor zonsopkomst hier zijn, want die zijn al vroeg uit de veren. Naast Blauwe Kiekendieven zijn tegenwoordig Toendrarietganzen beeldbepalend. Er kunnen tot wel 15.000 ganzen in het gebied overnachten. Als een dergelijke massa afvliegt kun je een enkele Blauwe kiekendief makkelijk uit beeld verliezen. Vandaag slapen er geen ganzen in het veen, alle plassen zijn namelijk bevroren en dan wijken de ganzen uit naar open zandwinplassen in de omgeving.'

Een voor een verschijnen de Kiekendieven nu boven het veld; vier, vijf, ... acht... We zien ze nooit opvliegen; pas als ze goed en wel in de lucht hangen vallen ze op. 'De vogels slapen niet vlakbij

elkaar', weet Van den Akker. 'De ligplekken worden hier maar één nacht gebruikt en liggen minstens 25 meter uit elkaar. 'Klaassen kijkt voor de zekerheid nog even of hij wellicht een logger op de rug van de dieren ziet. 'Van de vijf loggers die we sinds 2012 op kiekendieven hebben aangebracht zaten er in ieder geval twee tot een maand terug in de buurt van Oost-Groningen. Maar goed, je weet maar nooit.'

Het loggeronderzoek heeft Klaassen en collega's geleerd dat de meeste Blauwe Kiekendieven in de winter rond grasland blijven hangen. 'Dat lijkt een keus uit armoede', veronderstelt Klaassen. 'Dit jaar klagen de boeren in het noorden weliswaar over muizenoverlast in het grasland, maar over het algemeen is er in grasland niet heel veel te halen voor een Kiekendief. Dat betekent volgens mij dus vooral dat het elders nóg slechter is.'

'Uit het loggeronderzoek weten we ook dat de slaappleatsen erg kunnen wisselen. Als er in Oost-Groningen even teveel sneeuw ligt, dan gaan ze ook net zo makkelijk een tijdje in de Weerribben slapen', vertelt Klaassen. 'Ik denk ook dat die slaappleatsen een sociale functie hebben. Als jij als Kiekendief een zware dag hebt gehad met weinig voedsel, en je ziet een buurman binnenkomen met een volle krop, dat kun je er dus achter komen waar misschien de betere foerageergebieden liggen. Dan wil je de volgende dag wel achter die vogel met die volle krop aan vliegen.' 'Dat verklaart ook waarom je soms een soort treintje van kiekendieven allemaal dezelfde kant op ziet vertrekken', veronderstelt Van den Akker. 'Die volgen dan misschien allemaal die ene vogel die dat weiland met "muizenoverlast" heeft gevonden.' Anders dan in Friesland kent het gebied rond de Engbertsdijkerven geen overlast van muizen. 'Was het maar zo', vindt Van den Akker. Als de zon al anderhalf uur op is zijn we negen Blauwe Kiekendieven verder, zeven mannen en twee ringtails. Van den Akker doet zijn handschoenen uit en klapt een paar keer zo hard als hij kan in zijn handen. Er komt niets of niemand meer uit het riet omhoog. 'Je weet het niet hè, er kan altijd een uitslaper tussen zitten. Ik check altijd even op deze manier of we geen vogel missen.' Op de andere posten zijn op dat moment geen vogels geteld: een oogst die redelijk consistent is met de rest van het seizoen. 'De piek van deze winter lag op veertien vogels, dus dit is ook niet slecht. Loop je nog even een rondje mee voor de Klapeksters?'